

O rozsahu práva presidenta republiky Česko-slovenské udíletí amnestií a abolicí podle §§ 64. a 103. ústavní listiny.

František We y r.

Jde o konkrétní otázku, zdali přísluší presidentu republiky právo amnestie v případě právoplatného disciplinárního odsouzení advokáta ke škrtnutí z advokátní listiny.

§ 103. ústavní listiny zní: »Presidentu republiky přísluší právo udíletí amnestií, promíjetí nebo zmírňovati tresty a právní následky odsouzení trestními soudy, zvláště též ztrátu volebního práva do Národního shromáždění a jiných zastupitelských sborů, jakož i — s vyloučením trestných činů soukromožalobních — nařizovati, aby soudní trestní řízení nebylo zahajováno nebo nebylo v něm pokračováno.

Tato práva nepřislušejí presidentovi republiky, jde-li o členy vlády obžalované nebo odsouzené podle § 79.«

Z doslovného znění tohoto paragrafu (arg. »trestními soudy«) a č. 11. § 64. ústavní listiny, které výslovně na § 103. se odvolává, plynulo by, že dotčené právo amnestie vztahuje se toliko a výlučně na tresty, které vyřkly trestní soudy, rozumějí řádné.

Má-li však býti přesněji vytčen význam onoho ustanovení, důžno uvážiti jednak význam a smysl analogického ustanovení bývalé rakouské ústavy (čl. 13. státního základního zákona ze dne 21. prosince 1867, č. 144 ř. z. o moci soudcovské), které mělo zřejmě vliv na textování § 103. naší ústavní listiny, jakož i dějiny parlamentárního vzniku tohoto § 103., jehož jsem byl osobním svědkem.

Citovaný článek 13. státního základního zákona o moci soudcovské zněl takto:

»Der Kaiser hat das Recht, Amnestie zu erteilen und die Strafen, welche von den Gerichten ausgesprochen wurden, zu erlassen oder zu mildern, sowie die Rechtsfolgen von Verurteilungen nachzusehen, mit Vorbehalt der im Gesetze über die Verantwortlichkeit der Minister enthaltenen Beschränkungen.

Die Regelung des Rechtes, anzuordnen, daß wegen einer strafbaren Handlung ein strafgerichtliches Verfahren nicht eingeleitet oder das eingeleitete Strafverfahren wieder eingestellt werde, bleibt den Vorschriften der Strafprozeßordnung vorbehalten«.

I zde tudíž vedlo by doslovné znění tohoto ustanovení k výkladu, že amnestiční právo císaře rakouského omezeno bylo na tresty trestními soudy vyslovené (arg. »von der Gerichten«). Přes to vykládala je theorie rakouského práva ústavního extensivně, vztahujíc zmíněné právo panovníkovo nejen na tresty uložené řádnými soudy, nýbrž též na tresty, jež uloženy byly v politickém řízení trestním a v řízení prováděném pro přestupky důchodkové. Jako klassického svědka pro tento výklad možno uvést Pražáka, který ve svém »Rakouském právu ústavním«, IV., str. 69 ve věci té praví: »Zmínčné právo, udělení milost, vztahuje se zajisté také na tresty, jež uloženy byly v politickém řízení trestním a v řízení prováděném pro přestupky důchodkové,« a v poznámce na téže stránce dodává: »Na to, že cit. čl. 13. obsažen jest v základním zákoně státním o moci soudcovské a nikoliv v základním zákoně státním o moci výkonné, nesmíme klásti přílišnou váhu; přehlédlo se patrně při redakci článku toho, že máme též přestupky policejní a důchodkové. Poněvadž se však tyto přestupky pokládají za mírnější přestupků soudních, zdá se býti argumentace a majore ad minus, na níž náhled v textu hájený spočívá, býti zcela na místě. Sr. ostatně o právu milosti též Kubiček: O návrzích soudních na milost (v Mor. Ostravě 1892). Zdalíž pak císař promlnouti může i ztrátu mandátu poslaneckého když by tato nastati měla jako následek odsouzení? K otázce této přisvědčuje Wahlberg: Die Ehrenfolge der strafrechtl. Verurteilung (1864) str. 18 a Tezner v článku »Mandatsverlust zur Strafe und restitutio famae« v Ger. Ztg. 1898, čís. 5 a 6.«

Z parlamentárních materiálů, zejména z dosud neuveřejněných stenografických protokolů jednání ústavního výboru revolučního Národního shromáždění dá se dovoditi, že ústavní výbor zamýšlel vědomě omeziti dosavadní právo milosti hlavy státu, a to ve zcela určitém konkrétním směru, t. j. pokud jde o svrchu zmíněné tresty, uložené v politickém řízení trestním, a tresty důchodkové. Neztotožňoval se tudíž jmenovitě de lege ferenda s argumentací Pražákovou a majore ad minus, maje správně za to, že neodporučuje se připustiti možnost, aby hlava státu byla obtěžována žádostmi o milost v případech, kdy jde zpravidla o tresty (u srovnání s tresty, vyslovenými řádnými soudy trestními) nepatrné a pro odsouzeného méně významné. Proto mluví § 103. ústavní listiny výslovně o »promlčení a zmírňování trestů a právních následků odsouzení trestními soudy«, chtěje tím vyloučiti tresty a právní následky odsouzení policejními a důchodkovými úřady, a v tomto smyslu dlužno rozuměti i mně, když ve své »Soustavě československého práva státního« na str. 215. poněkud příliš všeobecně pravím:

»Upozorniti jest, že presidentovo právo amnestie a abolice vztahuje se — na rozdíl od práva bývalého rakouského císaře — toliko na trestní skutky soudně stíhatelné.«

Z dějin vzniku, jakož i textování § 103. plyne tedy s určitostí jen tolik, že vyloučí se z práva amnestie tresty policejní a důchodkové. Vzniká další otázka pro interpretaci slov »trestními soudy«. Rozuměli-li bychom tím tolik, jako »řádnými trestními soudy«, pak vyloučeny byly by veškeré ostatní tresty, tedy i disciplinární a to i sebe těžší a pro odsouzeného významnější (jako na př. v případě, o který jde) a sice jen z onoho vnějšího důvodu, že právě nebyly vysloveny řádnými soudy trestními. Této interpretaci nelze však přisvědčiti z několika důvodů. Nejpádňější shledáváme v samém znění §u 103. ústavní listiny. Neboť ten v odstavci druhém stanoví, že tato práva (tedy patrně práva, o nichž jedná odstavec první) nepřislouží presidentovi republiky, jde-li o členy vlády obžalované neb odsouzené podle §u 79.« Vzhledem k ustanovení tohoto §u 79., který praví, že právo k obžalobě členů vlády pro porušení jich úřední působnosti přísluší sněmovně poslanecké a trestní řízení že provádí senát, neměl by druhý odstavec §u 103. zhola žádného smyslu, kdyby »trestními soudy« v odstavci prvním měly býti míněny toliko řádné soudy trestní, poněvadž patrně senát takovým řádným soudem trestním není a inkompetence presidenta republiky v těchto případech plynula by právě již sama sebou z prvního odstavce §u 103. (Podobně měla se ostatně i věc podle cit. článku 13. bývalého státního základního zákona o moci soudcovské, který mluví povšechně o »Gerichte« a vylučuje pak výslovně tresty uložené státním dvorem soudním.)

Další důvod pro extensivní výklad slov »trestními soudy« plyne ze shora již zmíněné ratio legis tohoto ustanovení. Podle ní mají, jak již řečeno, z kompetence presidentovy — a to in favorem jeho! — býti vyloučeny jen takové případy, které svou relativní nepatrností (jako tresty policejní a důchodkové) nehodí se k tomu, aby jimi zabývala se po případě hlava státu, nikoliv však případy, ve kterých — jako v přítomném — stanoveným trestem ničí se (ať zaslouženě nebo nezaslouženě) celá existence odsouzeného a které tudíž co do svého významu rovnají se rozsudkům řádných trestních soudů. Zmíněné rationi legis zajisté by neodpovídalo, kdyby o možnosti či nemožnosti mimořádné nápravy cestou milosti, udělené výjimečně hlavou státu, měla by rozhodovat pouze a výlučně vnější okolnost, zda trest vysloven byl tím či oním úřadem.

Z důvodů právě naznačených mám proto za to, že passus »trestními soudy« v §u 103. ústavní listiny dlužno vykládati extensivně, a to tak, že se jím vylučují toliko tresty policejní a důchodkové, nikoliv však případy disciplinárně-trestního odsouzení, i když při nich trest nevyslovuje řádný trestní soud, nýbrž tribunal jiný. Nelze arcí přehlížeti, že v jednotlivých případech bude následkem

příliš všeobecné dikce zákonného ustanovení těžko rozhodnouti, kam až sahá právo milosti presidenta republiky. Zajisté nevztahuje se na veškeré myslitelné případy disciplinárních trestů, na př. takové, které ukládá disciplinární orgán soukromé nějaké korporace provi-
nivším se členům (soukromé spolky atd.) Tam však, kde jde o trestní řízení, které by následkem důležitosti a významu poměru, o který jde, de lege ferenda náleželo přímo řádnému soudu, kdyby pro ně ne-
bylo kompetentní zvláštní forum, nelze o kompetenci presidenta re-
publiky pochybovati. Nevadí, že tímto našim názorem jest oprávně-
nění presidentovo podle § 103. úst. listiny dosti neurčitě vymezeno. Neurčitost ta plyne ze samé podstaty instituce, o kterou jde, t. j. amnestičního práva neodpovědné hlavy státu. Ustanovení, omezující toto právo, jest proto nutně lez imperfecta a jeví se jako pouhá direktiva pro hlavu státu, které právo amnestovati propůjčuje právní řád iuris corrigendi gratia. Proto při svých úvahách, má-li v konkrétním případě udělití milost čili nic, není nijak omezena předpisy tohoto právního řádu, ba právo amnestie přísluší jí právě proto, aby předpisů těch dbáti nemusela, t. j., aby normy, podle kterých chce se držeti při úvahách, brala z jiného normového souboru než jest právní řád, tedy jmenovitě z ethického. Amnestii má obdržeti zajisté jen ten, kdo jí zasluhuje — nikdy však podle právního řádu, který instituci amnestie stanoví, nýbrž podle normového souboru jiného druhu. V tom tkví do jisté míry antinomická povaha celé této instituce. Jest blanketovou normou delegační, při čemž delegace jde tak daleko, že nesmí se zastaviti ani před hranicí naznačenou formulí »contra legem«, kdežto obyčejně blanketová norma zákona deleguje pouze secundum nebo prae-
ter legem.

S hlediska zde naznačeného chápeme i argumentaci Pražákovu »a majore ad minus«; dopouští-li právní řád iuris corrigendi gratia, aby hlava státu promíjela i nejtěžší trest, t. j. trest smrti, musí i připustiti promíjení trestů menších a zcela nepatrných. To arcíť je argumentace de lege ferenda. Kde jí vadí lex lata (jako u nás), nabývá pak omezující předpis významu direktivy pro hlavu státu, o níž shora učiněna byla zmínka. To platí zejména tehdy, když moderní právní řád povolává k trestnímu řízení o deliktech příčících se stavovské cti, organisace, utvořené na základě přímého zákonného imperativu z příslušníků toho kterého stavu. Takovými korporacemi jsou na př. různé »komory« (lékařské, advokátní, inženýrské atd.), jimž právním řádem přiděleny byly veřejné funkce, mezi nimi též moc disciplinární nad jednotlivými příslušníky, které by jinak — t. j. kdyby oněch organisací nebylo — musely vykonávat přímo státní úřady, v našem konkrétním případě zajisté řádné sou-
dy. Není proto žádného důvodu, proč bychom měli v takových důle-
žitých a zákonem proto výslovně upravovaných případech vylučo-
vati kompetenci hlavy státu podle § 103. ústavní listiny, když tato

nesporně jest příslušná ve věcech nepoměrně méně významných, jakými jsou na př. přestupky, trestané řádnými soudy.

Že konečně v konkrétním případě, o který zde jde, jedná se o podobnou důležitou věc, plyne již ze zákonné organizace činitelů, kteří disciplinární nález vydávají. První instance (disciplinární rada advokátní komory) organisována jest sice ryze autonomně, druhá však (disciplinární senát nejvyššího soudu) nasvědčuje tomu, že zde rozhodují se případy s hlediska veřejného zájmu stejně důležité, jako ty, k jichž rozhodování povolávají se řádné soudy trestní. A právě s tohoto hlediska zdá se mně býti správnou praxí, podle které zmíněná druhá instance vydává svůj nález »jménem republiky« přes to, že rozsudky vyhláší se »jménem republiky« (kdežto obdobné ustanovení bývalé rakouské ústavy znělo: »Die Urteile und Erkenntnisse werden im Namen des Kaisers ausgefertigt«; čl. 1. citovaného státního základního zákona o moci soudcovské), chtějíc tím patrně naznačiti, že nález její přesto, že formálně není rozsudkem, svým významem a svou vahou rozsudku řádného trestního soudu se rovná.
